

УДК 378.014.543.1(477.53)ПНПУ:005.332.4

Гриньова М. В.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

А Обґрунтовано фінансове забезпечення та конкурентоспроможність Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Розглянуті завдання, що стоять перед колективом ВНЗ у процесі фандрайзингу. Зазначено, що проблемою розвитку конкурентних переваг університету є його автономія. Ресурси навчального закладу – це все те, що має вищий навчальний заклад, що дає йому можливість існувати, розвиватися та здійснювати власну діяльність. Такими ресурсами є гроші, майно, яке йому належить (від канцелярського приладдя до корпусів), люди, які в ньому працюють; інформаційна база, бібліотека, зв'язки, що є у навчального закладу, вплив, який університет має в суспільстві, сформована громадська думка про університет, його імідж. Університет має розуміння різної вартості своїх видів діяльності, що закладено в моделі розрахунку витрат. Модель розподілу полегшує довгострокове планування, даючи уявлення про те, яку кількість ресурсів вони очікують отримати.

Ключові слова: фінансова автономія, фандрайзинг, міжнародний інжиніринг, фінансове забезпечення, фінансова стійкість, диверсифікація, повний розрахунок собівартості, формула фінансування.

Актуальність дослідження. Нині достатньо великою проблемою для українських вищих навчальних закладів (ВНЗ) є фінансова самостійність. Фінансова автономія ВНЗ повинна діяти таким чином: ректор одержує частину коштів із державної казни (в т. ч. це кошти на держзамовлення), частину – із уже «напрацьованого» закладом. У першу чергу це повинні бути інвестиції в наукові позаурочні проекти. Кошти потрібно виділяти і на побутові потреби університету (ремонт будівель і навчальних корпусів, внутрішні роботи – заміна вікон, утеплення стін, заміна старих меблів і, безперечно, забезпечення мультимедійності навчання: комп'ютери, ксерокси, проектори і мультимедійні дошки, відеокамери, аудіопроектори, радіомережа тощо).

Автономія ВНЗ дає студентам і викладачам: інтеграцію національної системи вищої освіти в європейський освітній простір; упорядкування стосунків між засновником, керівником і колективом закладу незалежно від форми власності; надання широких повноважень органам студентського самоврядування; низку позитивних змін щодо організації процесів ліцензування та акредитації; визнання за ВНЗ статусу неприбуткової установи; посилення суспільного контролю за діяльністю університету – стимул для керівництва та інших працівників; розбудову партнерських стосунків між університетом і громадськістю, а також безпосередньо в університеті; потужну плат-

форму для інтеграції освіти з економікою та ринком праці; підвищення конкурентоспроможності; витрати університету – в обхід Державного казначейства, що допоможе оперативно вирішувати поточні проблеми на місцях; реанімацію високих стандартів освіти.

Аналіз літературних джерел. Відомий сучасний філософ А. Тоффлер зазначає, що «світ широко утворюється від зіткнення нових цінностей і технологій, нових стилів життя й засобів сполучення, вимагає абсолютно нових ідей і аналогій, класифікацій і концепцій» [1]. Глобалізаційні впливи, інтексифікаційні процеси, що відбуваються у країнах світу, спричинили появу нового феномену фандрайзингу – пошуку ресурсів (людей, устаткування, інформації, часу, грошей тощо) для реалізації проектів чи підтримання існування організації.

Фандрайзинг – це наука про успішне переконання інших у тому, що діяльність організації заслуговує уваги і підтримки. У центрі фандрайзингу стоїть людина – фандрайзер або менеджер з фандрайзингу. Успішність залучення коштів багато в чому залежить від того, наскільки він володіє професійними навичками і вірить сам у те, у чому намагається переконати інших. Фандрайзинг (від англ. *Fundraising* – «збір фондів») – це комплекс різних методів і процедур залучення ресурсів для реалізації соціально-значущих проектів.

Питанням дослідження теорії і практики фінансово-

го забезпечення освіти присвятили свої наукові праці такі відомі вчені, як: С. Аптекарь, Є. Бойко, Т. Боголіб, В. Буковинський, О. Веретенникова, Л. Добровольська, С. Єрохін, Л. Зимовська, П. Коваль, Т. Клячко, В. Косаріна, А. Криклій, Ю. Лисенко, Г. Мальцева, Л. Омелянович, А. Садеков, О. Свінцов, Н. Фадейкіна, Т. Фініков, О. Шубін, М. Яструбський.

Соціально-економічні аспекти праці в межах національного, регіональних і локальних ринків праці досліджуються Д. Богинею, В. Онікієнком, Е. Лібановою, О. Грішнвою, С. Бандуром, О. Балакіревою, І. Перегудовою, О. Малиновською, І. Прибитковою та багатьма іншими науковцями.

Деякі аспекти проблеми досліджувалися такими зарубіжними вченими, як Г. Беккер, Ч. Бексон, М. Блауг, Г. Брок, Дж. Вейзе, Е. Денісон, П. Друкер, Е. Кол, Я. Мінцер, Ф. Махлуп, Я. Тінберген, Т. Шульц та ін.

Інформаційною базою досліджуваної проблеми є Закон України «Про вищу освіту», Укази Президента України, Постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, нормативні документи Міністерства освіти і науки України, відомчі документи щодо функціонування вищої освіти, звітні матеріали Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики України, річна фінансова та статистична звітність вищого навчального закладу.

Мета статті обумовлена потребою в обґрунтуванні фінансового забезпечення та конкурентоспроможності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка в ринкових умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Завданнями, що стоять перед колективом ВНЗ у процесі фандрайзингу є:

- пошук потенційних донорів;
- обґрунтування потреб організації відповідно до інтересів потенційних донорів і рівнем їхнього розуміння наших проблем;
- постійна робота з потенційними донорами (формування, підтримка і розвиток зв'язків);
- формування громадської думки на користь підтримки діяльності організації чи колективу, збір листів підтримки, придбання авторитету.

Ресурси навчального закладу – це все те, що має ВНЗ, що дає йому можливість існувати, розвиватися та здійснювати власну діяльність. Не існує вищого навчального закладу, який би не мав жодних ресурсів. Такими ресурсами є й гроші, й майно, яке йому належить (від канцелярського приладдя до будинку), і люди, які в ньому працюють; це й інформаційна база, і бібліотека, і, нарешті, зв'язки, що є в навчального закладу, вплив, який він має в суспільстві, сформована громадська думка про вищу школу, її імідж.

Види ресурсів: грошові (фінансові джерела – великий і потрібний ресурс; ідеальною є ситуація, коли їх декілька, крім державного бюджету); людські; матеріальні (благодійні внески приватних осіб; фінансування конкретних програм із місцевого бюджету; доходи від підприємницької діяльності ВНЗ; доходи від проведення спеціальних заходів, благодійних концертів, аукціонів тощо; пожертви від комерційних структур; приватні пожертвування; членські внески; гранти, що їх надають вітчизняні або закордонні державні чи міжнародні організації, фонди тощо).

Можливими джерелами залучення ресурсів є: компанії; приватні особи; фонди; державні органи. Кожне з цих джерел може виступати в якості: фінансового спонсора; спонсора на умовах бартеру; інвестора; грантодаючої організації; мецената; донора.

Міжнародний інжиніринг – це форма міжнародного науково-технічного співробітництва, що має вигляд сукупності інтелектуальних видів діяльності, кінцева мета яких полягає в одержанні найкращих результатів від закордонних капіталовкладень чи інших витрат, пов'язаних з реалізацією проектів різного призначення інженерно-консультативного типу. Іншими словами міжнародний інжиніринг – це надання інженерно-консультативних послуг.

Види інжинірингових послуг:

1. Передпроектні послуги – дослідження, які пов'язані з вивченням ринку товарів, що вироблятиме об'єкт, які будуватимуться; топографічні зйомки; розвиток транспортної мережі.

2. Проектні послуги – підготовка проекту, оцінка вартості проекту, експертиза проекту, робочі креслення, нагляд за проведенням робіт.

Фінансова стійкість є однією із ключових проблем університету. Масовий характер, якого набуває вища освіта, додаткові і жорсткі вимоги звітності, нові соціальні вимоги до установ і зростання витрат на людські ресурси (витрати на пенсійне забезпечення тощо) впливають на збільшення витрат, з якими стикається Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Модель внутрішнього розподілу ресурсів університету забезпечує всі організаційні підрозділи (факультети, кафедри і т. д.) правами на ресурси для покриття витрат їхньої діяльності. Університет має розуміння різної вартості своїх видів діяльності, що закладено в моделі розрахунку витрат. Модель розподілу полегшує довгострокове планування, даючи уявлення про те, яку кількість ресурсів вони очікують отримати. Таким чином, вона також пов'язана з процесом складання бюджету в рамках установи. Крім загального розподілу ресурсів, в ідеалі вона включає рушійний елемент для запровадження стратегічних рішень і стимулюючий елемент для підвищення продуктивності.

Модель розрахунку витрат повинна бути розроблена таким чином, щоб розподіляти надходження і витрати між навчанням, дослідженнями та іншими видами діяльності. Певна частина надходжень і витрат може бути віднесена безпосередньо до конкретних видів діяльності. Однак значну частину витрат не так легко приписати до того чи іншого виду діяльності (наприклад, витрати на заробітну плату академічного та адміністративного персоналу, вартості інфраструктури, електропостачання тощо). Для того, щоб розподілити ці витрати, використовуються певні чинники, які вимагають достовірної інформації з усього університету. Спільні чинники включають у себе час, витрачений співробітниками на різні види діяльності, кількість студентів і площу. Розроблення моделі розрахунку витрат є складним і ресурсомістким завданням [4].

Пряме державне фінансування залишається найважливішим джерелом надходжень для університету, складаючи, в середньому, біля трьох чвертей бюджету.

ту установи. Пряме державне фінансування в основному надається університету у вигляді цільової грошової субсидії.

Студентські фінансові внески потенційно можуть складати важливу частину джерел надходжень університету, оскільки є досить передбачуваними і дають університету можливість інвестувати ці кошти в довгостроковій перспективі.

Додаткові джерела представляють понад 10% бюджету університету.

Здатність ВНЗ створювати додаткові джерела надходжень певною мірою залежить від ступеня автономії. Узгоджені схеми фінансування, де вдало поєднуються державні гроші і гроші, зібрані університетом у приватному секторі, розглядаються університетами як бажаний механізм стимулювання, що сприяє диверсифікації надходжень, яка повинна починатися зі стратегічного аналізу існуючого положення, інституційних переваг, особливостей і можливостей, а також ретельного розгляду конкурентного середовища. Давно існуючі потоки додаткових надходжень повинні бути включені в загальну оцінку. Крім проведення відповідного аналізу ефективності витрат і ризику різних видів діяльності, установи повинні оцінювати узгодженість такої діяльності з метою і культурою університету.

Успіх стратегії диверсифікації надходжень у значній мірі залежить від здатності керівництва установи ефективно спілкуватися з університетською спільнотою, а також із зовнішніми зацікавленими сторонами. Університет інформує про сфери діяльності, якими займається, і практичної користі, яку вони приносять суспільству, допомагаючи потенційним партнерам оцінювати варіанти фінансування. Зовнішні зв'язки також повинні сприяти зміцненню іміджу і певної репутації установи.

Державні органи влади повинні зіграти свою роль у зміцненні партнерських відносин між університетами та фондами, розробивши відповідну нормативно-правову базу для взаємодії (фінансова автономія, податкові стимули й узгоджені схеми фінансування). Основним партнером університету є бізнес-сектор. Університет відіграє активну роль у створенні своїх власних корпоративних мереж, сприяючи розвитку стартап-компаній.

Основні визначення.

Додаткові джерела надходжень/фінансування – всі джерела, крім прямого національного/регіонального державного фінансування і студентських фінансових внесків, розглядаються в звіті як «додаткові джерела фінансування» або «додаткові джерела надходжень». Вони включають надходження, що отримуються від договорів із приватним сектором (як науково-дослідні контракти, так і освітні заходи), благодійне фінансування, надходження, що отримуються від надання послуг (консультації, оренда приміщень, місць проживання, громадське харчування, бібліотеки, музеї...) і надходження від фінансових операцій. Це все вважається ефективними заходами.

Повний розрахунок собівартості – здатність виявити й оцінити всі прямі і непрямі витрати на діяльність установи, у т. ч. витрати на проекти.

Формула фінансування – алгоритм, що базується на стандартних критеріях розрахунку розміру дер-

жавних грантів для ВНЗ на навчання і/або поточну операційну діяльність і, у деяких випадках, на дослідження. Критерії включають вхідні компоненти і/або показники ефективності.

Диверсифікація надходжень – генерування додаткових надходжень (за допомогою нових або існуючих джерел фінансування), що сприяє збалансованості структури надходжень установи.

Непрямі витрати – витрати, які були понесені в процесі діяльності, але які не можуть бути ідентифіковані і закладені безпосередньо для кожного окремого виду діяльності (схожий термін – «невиробничі витрати»).

Студентські фінансові внески – це загальний термін, що включає «плату за навчання» у вигляді щорічних внесків, що сплачуються студентами, щоб покрити всі або частину витрат на навчання у ВНЗ; і «адміністративні збори» у вигляді внесків студентів за різні адміністративні послуги (плата за вхід, реєстраційні збори, збори за видачу сертифікатів).

Цільове фінансування – фінансування, що виділене для досягнення конкретних цілей, поставлених державними органами влади. Кошти можуть бути виділені на конкурсній основі або безпосередньо віддані університету. До них можуть застосовуватися такі ж вимоги як до співфінансування [5].

Фінансове забезпечення та конкурентоспроможність Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка закладені у таких позиціях:

Організувати процедуру отримання грантів науково-педагогічними та науковими працівниками для стажування у провідних ВНЗ за кордоном.

Сприяяти входженню університету в університетські консорціуми, що створюються для виконання міжнародних освітніх проектів.

Відродити виробництво меблів для використання університетом під час лабораторного практикуму студентів факультету технологій та дизайну.

Впровадити систему надбавок до зарплати науково-педагогічним працівникам, адміністративно-управлінської, навчально-допоміжної та обслуговуючої сфер університету за високі досягнення у праці, за складність і напруженість і за виконання особливо важливої роботи.

Віднайти джерела надходження коштів до університетського ендаумент-фонду та забезпечити його прозоре використання.

Спрямувати фінансово-економічну та господарську діяльність на:

– удосконалення системи планування, фінансового обліку та внутрішнього аудиту, зміцнення фінансової стабільності університету, розвиток системи багатоканального фінансування, його збільшення передусім за рахунок позабюджетних джерел;

– формування системи середньострокового фінансово-економічного прогнозування рівня доходів університету за окремими видами діяльності з метою своєчасного прийняття рішень про перерозподіл ресурсів на найперспективніші напрями;

– забезпечення фінансової стабільності університету за рахунок розширення переліку платних послуг, що їх надаватимуть підрозділи закладу, диверсифікації позабюджетних доходів, а також доходів від виконання науковими колективами грантів і міжнародних проектів;

- відкрите обговорення доходів і видатків університету на спільних засіданнях ректорату і трудового колективу;
- упровадження системи внутрішнього аудиту за витрачанням коштів Університету;
- здійснення громадського контролю (Вчена рада, профспілка, громадські організації, студентське самоврядування) за ефективністю та управління коштами університету;
- укладення договору з банком-партнером про надання пільгових кредитів для працівників університету;
- вироблення узгодженої політики з орендарями приміщень університету щодо покращення якості та асортименту продукції харчування та цінової політики.
- створення благодійного фонду, спрямованого на матеріальну допомогу студентам університету, які потрапили у скрутні життєві умови;
- активне залучення коштів інвесторів, меценатів, благодійних організацій для забезпечення матеріально-технічного розвитку університету;
- створення спеціалізованого інвестиційного венчурного фонду для впровадження найкращих інноваційних розробок співробітників ВНЗ;
- створення студентського бізнес-інкубатора для реалізації стартапів і започаткування власного освітнього бізнесу з фінансовою підтримкою;
- створення на базі університету Педагогічного ліцею та регіонального багатопрофільного Центру професійного навчання, атестації та підвищення кваліфікації трудових ресурсів за міжнародними стандартами;
- домагатися своєчасної виплати індексації заробітної плати науково-педагогічним та іншим категоріям працівників університету.

Висновки. Завдання, що поставлені колективом Полтавського національного педагогічного університету

тету імені В. Г. Короленка полягають у розвитку його фінансового забезпечення, що позитивно впливає на оновлення змісту вищої освіти, спрямованого на ефективну професійну діяльність.

Важливим й актуальним для виживання і розвитку університету в умовах економічної кризи, постійного скорочення державної фінансової підтримки є впровадження інновацій, грамотна фінансова політика, використання підприємництва у своїй статутній діяльності.

Загальну сукупність фінансових потоків, які забезпечують діяльність ВНЗ, можна розділити на п'ять складових: Держбюджетне фінансування; позабюджетні кошти за надання платних освітніх послуг громадянам України; валютні кошти, які ВНЗ отримують за контрактну підготовку іноземних громадян; госпрозрахункові кошти від виконання договірних робіт для підприємств і організацій; позабюджетні кошти за надання ресурсів (землі, обладнання, приміщень) юридичним особам. Фінансування освіти державою в Україні здійснюється на трьох рівнях: з Державного бюджету, обласних і місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта. – 2002. – С. 10, 20-27 лютого.
2. Гриньова, М.В. До питання про автономію сучасних вищих навчальних закладів / М.В. Гриньова // Імідж сучасного педагога. – 2015. – № 2 (151). – С. 34-36.
3. Гриньова, М. В. Проблеми фінансування студентського самоврядування / М.В. Гриньова, І.А. Шульга // Слов'янський зб. [Текст] : зб. наук. і наук.-публіц. праць / уклад. Безобразова Л.Л., Слов'янський клуб м. Полтави. – Вип. 13. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2014. – С. 82-90.
4. Естерманн, Т. Фінансово стійкі університети. Система повного обліку витрат: практика і прогрес / Т. Естерманн, А.-Л. Клейс-Кулик. – Брюссель, Бельгія : Асоціація Європейських Університетів, 2013. – С. 3-15.
5. Естерманн, Т. Фінансово стійкі університети II. Диверсифікація джерел надходжень європейських університетів / Т. Естерманн, І. Беннетот Прюво. – Брюссель, Бельгія : Асоціація Європейських Університетів, 2013. – С. 2-12.
6. Польшаков, В. І. Модель управління вищим навчальним закладом / В.І. Польшаков, О.І. Дмитрушенко // Стратегія економічного розвитку України : наук. зб. – Вип. 6 / відп. ред. О.П. Степанов. – Київ : КНЕУ, 2001. – С. 418.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу : 7.01.2016

Гриньова М. В. Финансовое обеспечение и конкурентоспособность Полтавского национального педагогического университета имени В. Г. Короленко.

А Обосновано финансовое обеспечение и конкурентоспособность Полтавского национального педагогического университета имени В. Г. Короленко. Рассмотрены задачи, стоящие перед коллективом вуза в процессе фандрайзинга. Отмечено, что проблемой развития конкурентных преимуществ университета является его автономия. Ресурсы учебного заведения – это всё то, что имеет высшее учебное заведение, что даёт ему возможность существовать, развиваться и осуществлять собственную деятельность. Такими ресурсами являются деньги, имущество, которое ему принадлежит (от канцелярских принадлежностей до корпусов), люди, которые в нём работают; информационная база, библиотека, связи, что есть у учебного заведения, влияние, университет имеет в обществе, сформировано общественное мнение об университете, его имидж. Университет имеет понимание различной стоимости своих видов деятельности, что заложено в модели расчёта затрат. Модель распределения облегчает долгосрочное планирование, давая представление о том, какое количество ресурсов они ожидают получить.

Ключевые слова: финансовая автономия, фандрайзинг, международный инжиниринг, финансовое обеспечение, финансовая устойчивость, диверсификация, полный расчёт себестоимости, формула финансирования.

Grynova M. V. Financial support and competitiveness of V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University.

S In the article, financial support and competitiveness of V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University is grounded. The challenges faced by the UNIVERSITY staff in the process of fundraising are considered. It is noted that the development problem of competitive advantages of the University is its autonomy. A resource of an educational institution is everything the higher educational establishment has, that gives it the opportunity to exist, develop and implement its own activities. These resources are money, property which belongs to it (from stationary to buildings), people who work in it; information database, a library, the higher educational establishment's connections, the influence the University has in the society, formed the public opinion about the University, its image. The University has a different understanding of the value of its activities that is inherent in the model calculation. The distribution model facilitates long-term planning by giving an idea of how many resources they expect to get.

Key words: financial autonomy, fundraising, international engineering, financial support, financial sustainability, the model of calculation of cost, diversification, a full cost calculation, formula funding.